

Josef Pavel

Pešlův hamr v Sedle pod Komařicemi

Tento hamr lze považovat za jeden z nejstarších v českokobudějovickém okrese. Je o něm zmínka již roku 1660 v matrice střížovské, kde je citován Martin Stümandel z hamru. Po roce 1673, kdy zpustlý statek sedlecký koupil konvent kláštera vyšebrodského, byl hamr znovuzřízen. Když byl v roce 1737 ustaven řemeslnický cech v Komařicích, byl v něm zapsán i František Mayer, hamerník pod Komařicemi. Jako poddaný vyšebrodského kláštera platil do komařického důchodu z hamru ročně 20 zlatých, z mlýna 50 zlatých rýnských se splátkami vždy ročně o sv. Jiří a sv. Havlu. V době, kdy vrchnosti dle císařského patentu musely odprodávat mlýny, hamry, kovárny a jiné, vykoupil se i Mayer v roce 1743 za 250 zlatých rýnských a to s výhradou, že zemře-li bez potomků, případně mlýn, hamr a pozemky opět klášteru.

Když syn Mayerových František v hladovém morovém roce 1773 zemřel, vzala si jeho vdova roku 1777 Karla Schatzela z Německého Benešova, který postavil mlýn v dnešní podobě a přestavěl hamr do rovnosti zdíva, pod dosud stávající nástavbou dodnes znatelné. Krov a nástavba jsou z doby prvního Pešla.

Syn zemřelého Mayera, křestním jménem opět František, byl prohlášen hamernickým mistrem cechu od roku 1786 a veden tak až do roku 1805. Dle výkazů z roku 1807 měl 4 chlapce a dvě dcery. Hoši byli výborní mistři černého řemesla, ale jinak kvítka z čertovy zahrádky. Ze svého království na samotě, jak svědčí zachované protokoly o porovnání sporů, pytláčili vesele v panských lesích i vodách a neméně i za děvčaty. Vypráví se o nich, jak rádi jídali maso. Posty sice zachovávali, jak žádal tehdejší mrav, ale v pátek čekali u pečí trouby do půl noci, aby si tuto újmu ihned nahradili.

Hamru se po otci ujmout nemohli a tak vrchnost sama našla pro jejich sestru Bětušku ženicha - Jana Pešla, syna hamerníka z Třísova. Jehož rod se udržel na hamru dodnes. Tento Jan Pešl se přiznal roku 1844 na zdejší hamr a ten samý rok se mu narodila prvorozená dcera. Neměl začátky věru lehké. Ještě dříve, než se sem nastěhoval, musel hamr znovu zřídit. Švagři ho nenáviděli a kolikrát ho zbili, když se vracel za tmy do samoty domů. Jednou ho přivezla kobyla ke stavení v bezvědomí sama, což bylo dílem jeho švagrů.

Hospodářství bývalo v hamru malé, ale odedávna zde drželi pár koní na rozvoz svých výrobků. Mayerové přivedli hamr nakonec do takového úpadku, že jim zbyla pouze jedna bílá koza. Naopak pozdější Pešlové rozšířili hlavně po zrušení roboty jak železářskou výrobu, tak hospodářství včetně pozemků. Dokonce v roce 1875 koupili i přilehlý rybník za 6500 zlatých, splatných v dvaceti ročních splátkách. Dle starých pamětníků to byli hamerníci pečliví.

Roku 1847 nahradil první Pešl původní dřevěné sloupy bucharu kamennými, proti jiným hamrům hladce do hranolů přitesanými, s iniciálkou J. P. a letopočtem 1847. V hamru se pracovalo při dvou výhních, do nichž vháněli vzduch měchy, poháněné klikou prodlouženého čepu malého vodního kola. Před první světovou válkou se zde pracovalo od šesté hodiny ranní s přestávkou na snídani, svačiny a oběd, do sedmé hodiny večer. Bylo-li třeba, pracovalo se i v noci.

Vybavení hamru bylo následovné: na toporu bucharu vyměňovaly se dvě tzv. kobylky o váze 120 a 180 kg. Součástí byly dvě ručně kované kovadliny zasazené do kamenných kvádrů o straně 70 cm. Kovadliny mají proti dnešním neobyčejně vypouklý korpus. V roce 1913 nahradil měchy větrák, hnaný řemenem po obvodu palečného kola. V přilehlé šlajfěrně byl soustruh na nápravy vozů a vrtačka. Později byla připojena i pila na plech pro rádla, nápravy a vůbec rozměrné ocelové plechy jako polotovar pro další zpracování. V Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích jsou uloženy obrovské kovářské kleště pro manipulaci v Pešlově hamru. Drobné výrobky, jako jsou sekery a lopaty se vyráběly zřídka a to pouze jen pro domácí potřeby.

